

TUPROQ UNUMDORLIGIGA TA’SIR ETUVCHI

OMILLAR VA ULARNI ASOSLASH

Ergashev Mirjahon Istamovich

Annotatsiya: Ushbu maqolada tuproq unumdorligini oshirish, yerga ishlov berishning ahamiyati va unumdorlikka ta'siri, shuningdek, ishlov berish texnologiyasi va unda qo'llaniladigan texnikalar bo'yicha muhim tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: melioratsiya, mahsuldorlik, dolzarblik, moddalar, yetishtirish, mikroorganizmlar, mexanik tarkib, profil.

Abstract: As a result of the studies carried out in connection with this article, it is possible to have scientific and practical recommendations on increasing soil productivity and increasing efficiency. important recommendations on the techniques used are given. Due to this research and collected data, higher efficiency can be achieved.

Key words: reclamation, productivity, relevance, substances, cultivation, microorganisms, mechanical composition, profile.

Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini yanada barqaror rivojlantirish, yerlarning meliorativ holatini yaxshilash, ularning mahsuldorligini oshirish va shu asosda qishloq xo'jaligi ekinlari hosildorligini oshirish bugungi kunning eng dolzarb masalalaridan biridir.

Chunki qishloq xo'jaligi aholining birlamchi ehtiyojlarini qondiruvchi tarmoq hisoblanadi. Har bir soha ma'lum bir resurs asosida paydo bo'ladi va rivojlanadi. Qishloq

xo'jaligi iqtisodiyotning muhim tarmog'i hisoblanib, ushbu soha uchun eng asosiy resurslar tuproq (unumdor tuproq), suv va iqlim hisoblanadi. Iqlim bu tabiat hodisasi hisoblanib, uni inson ta'sirida o'zgartirishning imkoni yo'q. Demak qishloq xo'jaligini to'g'ri tashkil etishda biz tuproq va suv resurslarini boshqara olamiz. Shu sababli ham ushbu tadqiqot ishida asosiy e'tiborni tuproq va uning unumdorligiga qaratdik.

Tuproq deyilganda, yer yuzasining eng ustki g'ovak holdagi unumdorlik xususiyatiga ega boigan qatlami tushuniladi. XIX asrning oxiriga kelib tuproqning paydo bo'yish Tuproq unumdorligi, bu tuproqning o'simliklarni suv, oziq moddalar, issiqlik va boshqa zarur hayot sharoitlari bilan ta'min etish xususiyatidir.

Tuproq unumdorligiga ta'sir ko'rsatuvchi eng muhim omillar:

- o'simlik rivojlanishi uchun zarur oziq moddalar va ular turining yetarli miqdorda bo'lishi;
- o'simlik o'zlashtirishi mumkin bo'lgan namning mavjudlig – zaharli moddalar (kislota, ishqor, tuz) miqdori;
- tuproq reaksiyasidan iborat.

Bu xususiyatlar yig'indisi tuproqning madaniylashganlik holati darajasini belgilaydi. Unumdorlikning barcha elementlari bir-biri bilan chambarchas bog'liq. Bu elementlardan birortasining o'zgarishi boshqalariga ham ta'sir ko'rsatadi. Har xil o'simliklarning tuproq unumdorligiga talabi turlicha bo'lganligi sababli va o'simlik biologiyasiga bog'liq holda bir tur o'simlik uchun unumdor hisoblangan tuproq boshqa tur uchun unumdor bo'lmasligi mumkin.

Tuproqni haydashda qum hosil bo'ladi, u yomon eziladi va yerni haydashda katta bo'laklar harakatlanadi, og'ir va yengil tuproqlarning namligi 40-60% bo'lgan tuproqni haydashda umumiy namlik sig'imi yaxshi oziqlanadi. Tuproq namligi yuqori bo'lganida u ishchi organlarga yopishib qoladi va tuproq sifatsiz haydaladi. Aylanadigan yoki shaklli

penetratsiya bo'limning o'rtasidan yoki chetidan boshlanadi. Bunday holda, burilish vaqtida plow penetratsion chuqurlikdan yuqoriga ko'tarilmaydi va penetratsiya uchastkaning o'rtasida yoki chetida tugaydi. Shunday qilib, haydash chuqurligi hamma joyda bir xil emas. Shuning uchun qishloq xo'jaligida aylanma yoki shaklli haydash taqiqlanadi.

Yerni ishlashda quyidagi texnologik jarayonlar amalga oshiriladi: yer qatlamini ag'dariladi, aralashtiriladi va yumshatiladi; begona o't ildizlari qirg'iladi, tuproq zichlanadi, tekislanadi, egat va jo'yak olinadi.

Haydaladigan qatlamni aralashtirish natijasida tuproqdagi organik va mineral o'g'itlar, mikroorganizmlar haydaladigan qatlamda bir tekis tarqalib, tuproq unumdorligini oshiradi. Tuproqning siqilishi bilan kapillyarlarning g'ovakligi ortadi. Pastki qatlamda urug'larni namlik bilan ta'minlash yaxshilanadi. Sug'oriladigan dehqonchilikda yerni tekislashning ekin ekish va uni parvarish qilish uchun ahamiyati katta, bunda sifatli ekish, sug'orish, parvarish qilish uchun sharoit yaratiladi.

Yerning unumdorligini oshirishning quyidagil texnologiyari mavjud bo'lib, ulardan foydalanish orqali kutilgan hosildan ikki baravar ko'p hosil olishimiz mumkin:

- har bir dala konturi bo'yicha qishloq xo'jaligi yerlarining sifati, tuproq tarkibi, ozuqa moddalari, fosfor va kaliy miqdori hamda ular asosida qishloq xo'jaligi ekinlarida ishlatiladigan organik va minerallar bo'yicha yillik o'g'it me'yorlariga o'zgartirishlar kiritish bo'yicha agrokimyoviy kartogrammalarni ishlab chiqish va organik va mineral o'g'itlardan samarali foydalanish bo'yicha tavsiyalar tayyorlash; - sug'oriladigan qishloq xo'jaligi yerlarida tuproqning ozuqaviy moddalar bilan ta'minlanish darajasi bo'yicha elektron kartogrammalarni ishlab chiqish, zamonaviy geografik axborot tizimi texnologiyalaridan keng foydalangan holda agrokimyoviy ma'lumotlar bazalarini yaratish, ularning davriy o'zgarishini tahlil qilish;

- yerlarda tuproq va qishloq xo'jaligi mahsulotlaridan namunalar olish, ulardagi pestitsidlar va nitrat qoldiqlari miqdorini tahlil qilish va qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilariga qishloq xo'jaligi mahsulotlaridagi pestitsidlar va nitrat qoldiqlari miqdorini ko'rsatuvchi sertifikatlar berish;
- suv va o'simliklardagi mineral va organik o'g'itlarni kimyoviy tahlil qilish uchun maxsus zamonaviy statsionar va ko'chma laboratoriyalar tashkil etish;
- o'rganilayotgan viloyatlar (tumanlar)dagi sug'oriladigan dehqonchilik yerlarida har yili tuproqning ozuqaviy moddalar bilan ta'minlanganlik darajasi hamda mahalliy davlat hokimiyati organlariga mineral va organik o'g'itlarning to'g'ri berilishi hamda ulardan oqilona foydalanish yuzasidan tegishli xulosa va tavsiyalar tayyorlash;

Qurg'oqchilik tumanlarida, jumladan, sug'orma dehqonchilik hududlarida sugorish tuproq unumdorligini tubdan oshiradi. Tuproq unumdorligining past bo'lishi, ko'pincha patogen organizmlar mavjudligiga ham bogliq. Ularni kimyoviy (xasharotlarni bepusht qilish, fungitsidlar sepish) va agrotexnik tadbirlar (almashlab ekish, tuproqqa ishlov berish) yordamida yo'q qilish tuproqning samarali unumdorligini keskin oshiradi. Tuproq unumdorligini saqlash uchun tuproqqa eroziyaga yo'l qo'ymaydigan usullarda ishlov beriladi, dala ihota o'rmonzorlari barpo qilinadi, daryo va kanallar qirg'og'i mustahkamlanadi.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash kerakki, tuproq unumdorligini oshirishda agrotexnik tadbirlar, tuproq uchun kerakli ozuqa va yerga ishlov berish shu kabi agrotexnik tadbirlarni amalga oshirish kerak va tuproq unumdorligini oshadi yerdan foydalanish qoidalariga ham amal qilish kerak, agar amal qilinmasi tuproq unumdorligi kamayib buz tuproqlarni ko'payishiga sabab bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. A.K.Igamberdiyev S.Aliqulov Ekish oldidan ishlov berishda mashina-traktor agregatlaridan to‘g‘ri foydalanish bo‘yicha tavsiyalar, T., 1980;
2. Baymetov R. I., Miraxmatov M., To‘xtakuziyev A., Paxta yetishtirish zonasida tuproqni yuqori tezlikda qayta ishlash, T., 1985.
3. S.A.Azimboyev. Dehqonchilik, tuproqshunoslik va agrokimyo asoslari. Toshkent - 2006.
4. Z.A.Artukmetov. Qishloq xo‘jaligi asoslari. O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti. Toshkent - 2012.
5. S.Ochilov, Sh.Ergasheva. Qishloq va suv xo‘jaligi statistikasi. Toshkent - 2008.
6. Norqulov U., Sheraliev X —Qishloq xo‘jalik melioratsiyasi Darslik, T. 2003.
7. Xodjimatrov .A. SH.Xolmurodov “Tuproqlar Geografiyasi” “Toshkent” 2018.